

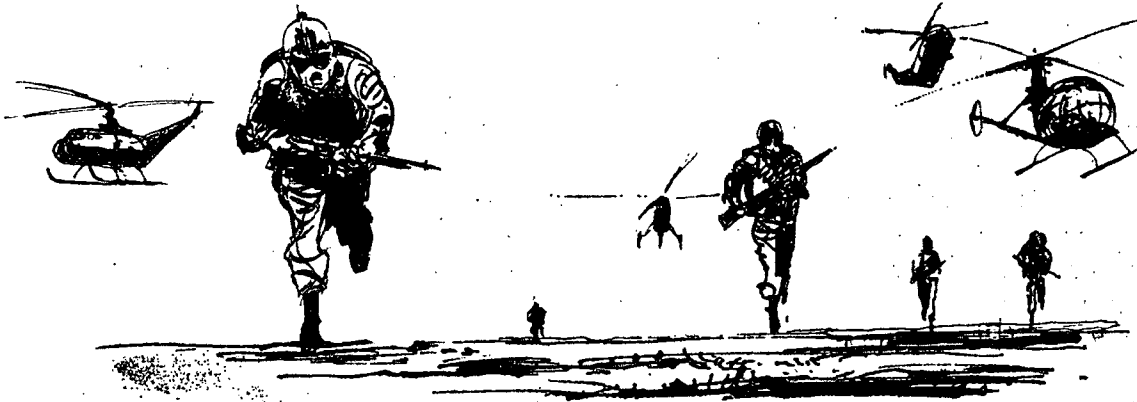
מכשולים ו"לדלג" מעליהם, תוכלנה "חבורות-לחימה" של רגלים ויחידות של "חיל-הפרשים האוירי" להפעיל ולפוצץ את כל מטעני-ההריסה והחבלה שהוכנו (כגון — בגשרים, במיצרי-הרים, וכיו"ב), ואף למקש את הדרכים מאחוריהן — מבלי לדאוג, כמו כיום, יותר-מדי לגורל הפלגות שנותרו עדיין ב"זנב" הנסיגה. וזהו יתרון עצום. שכן הודות לניידותם זו אפשר יהיה להשאיר במקומם כוחות הטרדה-ומארב — שיהיה ביכולתם אף להכונן אש ארטילריה וטילים — למשך זמן רב לאחר המועד-לנסיגה הנחשב לרגיל היום. אכן ערכו של מבנה-מוצע זה הוא בכך שיש ביכולתו להסב נזק מירבי לאויב במהיר שכמעט ולא יתבטא ביותר מאשר ויתור על שטח מסוים. ומכאן מגיעים אנו להרהורים בענין האפשרויות להשתמש בו כטקטיקה בטיסית, כראשית ההתנגדות לכוחות-תוקפים עדיפי-עצמה. אך, כמובן, כאמצעי-טקטי — אין בזה כל חידוש.

*

ובכן, הרי המסכת לפניכם. "תרגיל" מעין זה לעולם אינו משכנע-ביותר אלא אם כן משוכנע בו המחבר עצמו; ואילו אני מודה כי יש גם במסכת זו קטעים מעורפלים אחדים, שטרם שכנעתי עצמי בדיוקם. מכל מקום, ברי לי למדי שאי-אפשר לנצח בקרב-קרקע במלחמה אטומית, אלא באמצעות כוחות המאורגנים, מצוידים ומאומנים באורח מציאותי לתכלית זו. שכן יתכן שאפשר להפוך ספינה תלת-תרגנית לנושאת-מטוסים — אולם ספק אם תהיה זו נושאת-מטוסים טובה.

מוסגר אוסיף, כי יש ענין בעובדה ש-84 אחוזים מכלל אבידות האמריקנים בקוריאה נגרמו על-ידי רסיסי פגזים. והלא גייסות שיוטסו בכלי-טיס קלים מנמיכי-טוס יהיו בטוחים יחסית מהיפגעות באש ארטילריה, טילים ומרגמות. טנקים ישתתפו בהתקפה במידה שאפשר יהיה להביאם אל איזור קרבות-המגע ולספק להם סיוע. בשטח "שריוני" מובהק אפשר שהטנקים הם שיהוו את העצמה-העיקרית של ההתקפה — בעוד "חבורות-הלחימה" מסייעות להתקדמותם בכל האמצעים והדרכים שבידן. תפקידן של יחידות הארטילריה והטילים יהיה רגיל, פרט לכך שיתרון רבי-במיוחד יהיה כרוך עתה בטוח מוגדל. * עלינו להביא בחשבון אפשרויות להטסת תותחים ומשגרי-טילים אל מעבר למכשולים, באמצעות הליקופטרים מסוג כבד-יותר; אפס, בנסיבות אלה לא קלה תהיה בעית תספוק התחמושת. בסוגיה זו של סיוע-אש — יוכל "חיל-הפרשים האוירי" לספק חלק מהסיוע הנדרש, בין בקליעים קטני-קוטר ובין בכבדי-קוטר, באמצעות הליקופטרים יורי-טילים. מטוסי קרב-הפצצה יתכן שיוכלו לספק חלק נכבד מסיוע-אש זה. כוחות אלה צריכים להיות בעלי יעילות יוצאת-מגדר-הרגיל בהסבת נזק לאויב חזקי-יותר ובהשחיתו, במהלכה של נסיגה כללית של כוחות-ינואנו. מכיון שנקל יהיה להתגבר על

* כולל רסיסי פצצות-מרגמה. — המערך.
** ראה: למשל, הידיעה ב"מערכות" חוב' קל"ט עמ' 53 על האמצעים המהפכניים להארכת טווחיהן של הארטילריה והמרגמות הסוביטיות.

נשק גרעיני -

הרתעה מלחמה או שלום?

סא"ל שלמה גזית

בחוברת קל"ו (מאי 61) של "מערכות" הובא מאמרו של פרופ' ה. קיסניגר - "מלחמה מוגבלת - כיצד?". חשיבות רבה נודעת למאמר זה, שכן מבטא הוא היטב את הלבטים בהם מתלבטת הנהגת "המערב" באשר לאסטרטגיה בה צריך לנקוט כדי לשמור על עמדותיו הקיימות של "המערב"; לקיים את כוח-ההרתעתו בפני כל נסיון תוקפנות או התפשטות של הצד-שכנגד, וכדי שיהיה מסוגל להגיב ביעילות בזירות-המדיניות-הצבאיות השונות, בהן עלולה להתלקח תבערה מקומית "מוגבלת". עם זאת, אין לראות מאמר זה אלא כחוליה נוספת במסכת דיעותיו והשגותיו של פרופ' קיסניגר; וכל הקורא מאמר זה בלבד עשוי לצייר לעצמו תמונה מעוותת, בהיעדר מעיניו הרקע הרחב והמלא של מסכת זו, אשר ביסודה - תכונות הנשק-הגרעיני, אפשרויותיו ומגבלותיו.

השאלה הראשונה, המתבקשת כ"מאליה, היא: מה השינוי אותו הביא הנשק-הגרעיני לארסנל ה"חימוש - לעומת מכלול-הזין ש-

היה מוכר וידוע עד הלום; והאם אמנם יש בנשק זה משום שינוי מהותי יסודי?

כללית ניתן לומר שהנשק-הגרעיני הוא רבי-עצמה יותר מכל כלי-הנשק המקובלים, שהיו ידועים עד כה. עם זאת, אין המעבר מנשק מקובל של היום לנשק-הגרעיני קיצוני יותר מן המעבר, בשעתו, מ"נשק קר" ל"נשק חם", בעקבות המצאת חומר-הנפץ.

אם אנו מנסים לאתר את המיוחד שבנשק-הגרעיני, עלינו להבחין באופן ברור בין הנשק-הגרעיני הטקטי לנשק-הגרעיני האסטרטגי. אף כי מבחינת עצמת הפצצות לא קיים קו תיחום ברור וקבוע בין שני הסוגים, הרי לגבי הפצצות הטקטיות החתירה היא לקראת פצצות קטנות יותר-ויותר, והגיעו כבר לכאלה שעצמתן אינה עולה בהרבה על זו של פצצות-הענק המקובלות. ואילו לגבי הפצצה האסטרטגית - הדגש הוא על הפצצה הכבדה, זו המשחררת עשרות מגה-טון ואולי אף יותר.

הנשק הגרעיני-הטקטי אינו מביא לכל שינוי או חידוש בארסנל החימוש. הוא מכונן להשיג את אותן המטרות ממש, ובאותה תפיסת-לחימה של הנשק המקובל. יחודו אך ורק ב"מינאטוריות" שלו. את אשר עשו קודם-לכן עשרות כלי-

הבעיה אותה הציב קיסניגר ב"מאמרו היא מצומצמת מאוד: היכולים ארה"ב ו"המערב" בכ"ל, לסמוך על מערך-כוחות

גרעיני, בין שיהיה נועד להפעלה האסטרטגית ובין להפעלה "מוגבלת", האופרטיבית-טקטית - ולותר, למעשה, על סדר-הכוחות הקונבנציונאלי, זה שקיומו הוא תנאי לניהול אסטרטגיה גמישה ומגוונת. בעיה זו, כפי שהיא מוצגת כאן, אופינית (וישימה) לארה"ב בלבד, במצבה האסטרטגי-פוליטי הקיים כיום. המדובר במדינה, אשר מזה כ-16 שנה נמצא הנשק-הגרעיני על כל סוגיו ורמותיו בבית-גשקה; ואף האויב-בכוח העיקרי, נגדו היא עורכת את כוחותיה, מצויד גם הוא בנשק-גרעיני יעיל ותכליתי - מכלול-נשק המקביל, פחות או יותר, לזה שלה.

כדי לראות בעיה זו, באורה הנכון, כפי שהוצגה על-ידי פרופ' קיסניגר - מן הראוי יהיה להרחיב את היריעה ולבחון שאלות וסוגיות אחדות, הניצבות ועומדות ברקע אותו מצב, וליתר-דיוק, אותה פרשת-דרכים בה עומדת היום ההנהגה האמריקאית.

בנסה, איפוא, לראות את הדברים מראשיתם; דהיינו, לבחון ולנתח את מהות הנשק-הגרעיני ומשמעותו - ואת השפעותיו על האסטרטגיה והמדיניות של אומות המחזיקות בנשק זה. נבחון את הדברים על-ידי הצבת מספר שאלות בסיסיות - ונסה להשיב עליהן.

ארטילריה ומטוסי הפצה, עם אותו „זנב“ לוגיסטי ארוך של פגזים ופצצות שצריך היה לערום ליד „נקודות-המוצא“ של כלי-הנשק, עושה היום כלי-שיגור יחיד וזעיר, המשגר פצצה גרעינית אחת.

נעבור לשאלה העיקרית: מה סבירותה של הפעלה אסטרטגית של הנשק הגרעיני — ומה המשמעות

יות הנובעות מהפעלה, או אי-הפעלה של נשק זה. הפעלה אסטרטגית של נשק גרעיני תיתכן רק בסוג אחד של מלחמות — מלחמות בין מדינות, שביניהן מפרידים קווי-תחום ברורים, כאשר לכל צד שטחים חיוניים משלו שהשמדתם עשויה להביא את יריבו לנצחון במלחמה. מאידך גיסא, בכל אותן מלחמות — הרוחות לאחרונה יותר ויותר — בהן אין צדדים לוחמים מוגדרים ואין קווי-תחום ברורים, אין למעשה גם כל שימוש בנשק גרעיני; הכונה כאן למלחמות „חתרניות“, הפיכות ומלחמות-אחים, כאשר הצד שכנגד אינו מהווה מטרה מבודדת וברורה, וכל הפעלת נשק גרעיני עלולה להביא להרס והשמדה של שני הצדדים במידה שווה.

ניטול, איפוא, את המלחמות מן הסוג הראשון — וקודם כל את המלחמה „המקומית“, המאותרת לזירת קרבות מצומצמת. תהליך ההחלטה — האם להפעיל, או לא להפעיל, את הנשק הגרעיני — איננו קל. הרתיעה הראשונה תבוא כאן בגלל סכנת ההדרדרות למלחמה גרעינית טוטאלית, כש-ההתמודדות, ההשמדה וההרס יפרצו לפתע אל-מחוץ לתחום המוגבל של הזירה המקומית, ויגיעו עד לשטחים החיוניים לצד זה או אחר.

שיקול אחר הוא שיקול פסיכולוגי מוסרי: רתיעה מפני דעת הקהל בתוככי המדינה — ומה שחשוב אולי הרבה יותר — הרתיעה מפני דעת-קהל עויינת בעולם. על אף העובדה שארה״ב נהנתה מבעלות בלעדית על הנשק-הגרעיני במשך מספר שנים שלאחר מלחמת-העולם — לא ניצלה נשק זה להסדרת בעיותיה באירופה או במזרח-הרחוק. אחרי הכל, הבעיה איננה רק כיצד לנצח במלחמה-גופא — אלא גם (ואולי בעיקר) כיצד לחיות בעולם זה אחריה. והשיקול השלישי — שהוא אולי המכריע בעד הפעלת הנשק הגרעיני — הוא היעדר פתרון, או כושר-התמודדות, באמצעים מקובלים. כאשר ניצבת השאלה בצורתה החדה ביותר: להפסיד את המערכה או להפעיל בכל-זאת את האמצעים המצויים-ביד, הזולים יחסית, והמבטיחים את הרתיעה (ואולי אף כמעט ללא אבידות) — או עלולה ההחלטה להיות הקשה ביותר.

עד כאן — באשר למלחמה מקומית ומוגבלת. נבר חון עתה את בעייתה של המלחמה ללא-סיוגים, הכוללת,

או לפי כינויה הלועזי — „all-out war“. כללית ניתן לקבוע, שאין מדינה ואין עם החותרים לקראת „איבוד לדעת“. הפעלת נשק גרעיני במלחמה „כוללת“ תיתכן אך ורק בהנחה שניתן להכריע את הצד-שכנגד תוך נזק עצמי מינימלי לעצמך. תיתכן, כמובן, טעות בשיקול ובהערכת ההתפתחויות המדיניות והצבאיות. במקרה זה עלול להתפתח מצב שלא נחזה מראש — מצב בו נכשלת התכנית. נתבר

הנשק הגרעיני-הטקטי ויכל בהחלט להתקיף את יחידות-הסיוע השונות, להבקיע מערכי אויב ולהשמיד את ריכוזי כוחותיו. בדרך זו אפשר, לכאורה, לנהל מלחמה ממש כפי שנהגו לנהלה בעבר — כאשר המטרה נשאת כיבוש שטחים והשמדת כוחותיו של הצד-שכנגד. מובן, שלכניסת נשק זה תהא השפעה על ארגון הגייסות, על חימושם ועל הטקטיקה של הפעלתם; אך תהא זו השפעה מוגבלת, שאינה משנה את הדברים מיסודם.

לא כן הנשק הגרעיני-האסטרטגי. עצמת ההרס וההשמדה של נשק זה כה גדולה, שאנו נתקלים כאן בתופעה של „כמות“ ההופכת „איכות“. זו הפעם הראשונה מצוי בידי הצדדים הלוחמים אמצעי-לחימה שאינו רק יעיל ותכליתי לצורך הכרעה ונצחון במלחמה; יכולתו של נשק זה עוברת הרבה מעבר-לכך. הנשק-הגרעיני מסוגל להשמיד את ארץ האויב, פשוטו כמשמעו, לחסל את חלק הארי של אוכלוסייתה ולהרוס את רוב רובה של האינפרא-סטרוקטורה, המהווה את הבסיס לפעילותה המשקית ולחיי חברה תקינים.

אפשרות זו, הגלומה בנשק-הגרעיני — היא היסוד לשינוי הערכין שהביא נשק זה בתפיסה האסטרטגית. זו הפעם הראשונה שהאדם הגיע לכלי-משחית, אשר בעצם עצמתו הוא מעמיד בספק את ההגיון והטעם של השימוש בו.

השאלה הבאה שאנו חייבים להציג לעצמנו היא — מהו קו-התחום בין הנשק-הגרעיני הטקטי לאסטרטגי, והאם בכלל נר

תן לתחום קו מפריד כזה.

אותם הוגי-דיעות צבאיים, המאמינים בקיומו של קו-מפריד כזה, מבססים את הבחנתם על שני גורמים. הבחנה ראשונה היא בעצמת הפצצות. נשק גרעיני-טקטי אינו חורג מתחום הקילורטונים; בעיקרו יתבסס על פצצות בנות 5—1 קילורטון, ואילו הפצצות ה„כבדות“ ביותר שלן לא תעלינה על 20—50 קילורטון (עצמת הפצצות שהוטלו על הירושמה ונגסאקי היתה 20 ק״ט). ההבחנה השניה היא באופי החטרות. ההפעלה הטקטית תכוון אר-ורק כנגד מטרות בעלות ערך טקטי-אופרטיבי; ריכוזי כוחות צבאיים, בסיסים ומתקנים צבאיים, צמתי תעבורה ותקשורת. בשום פנים לא תכוונה הפצצות כנגד מטרות אסטרטגיות — ריכוזי האוכ-לוסיה והתעשייה הגדולים.

רבות דובר ורבות נכתב בנושא זה — והדיעות חלוקות. כל עוד לא עמדה הבעיה במבחן מלחמה-של-ממש (והלואי שלא נגיע לכך) — הריהי נשאת בתחום הפילוסופי: האמנם יהא אחד הצדדים מוכן לספוג מפלה במלחמה גרעינית-טקטית מוגבלת, ולא ישלוח מנדנו את נשק-היאוש — מכת-נגד אסטרטגית גרעינית?

לא ניכנס לעומקה של סוגיה זו. לעת-עתה, מציאות 16 השנים האחרונות מוכיחה רק שאף אחד מן הצדדים לא היה מוכן להסתכן ולהעמיד שאלה זו במבחן נסיון מעשי.

התקוות, והשוואה הצבאית נתגלגלה ובאה ממקור בלתי חזוי מראש.

המצב הנוח ביותר לניצול הנשק-הגרעיני למטרת הכרעה אסטרטגית, במלחמה כוללת, הוא במלחמה גרעינית "חד-סיטרית", כלומר: מדינה בעלת נשק-גרעיני, המנצלת יתר רונה זה כנגד מדינה חסרת נשק זה.

ניצול כזה ניתן לראות בשלוש אפשרויות:

האפשרות הראשונה היא — באי-הפעלתו. צד שהוא בעל נשק-גרעיני — מאלץ, על-ידי עצם "שוט" האיום בהפעלת הנשק הזה, את היריב לותר-מראש על נסיון התמודדות; או — במקרה הגרוע ביותר מבחינת אותו צד — ינהל הוא מלחמה אפילו בכוחות מקובלים, אלא שהצד שכנגד ייאלץ או להימנע מריכוזי כוח ומאמץ, שהרי אלה עלולים להוות מטרה נפלאה לנשק-הגרעיני של היריב.

האפשרות השנייה במלחמה "חד-סיטרית" היא הפעלה סמלית של נשק זה. למעשה, ההפעלה המבצעית היחידה של נשק גרעיני עד היום היתה הפעלתו ה"סמלית" (לגבי המסגרת הכוללת של המלחמה) של 2 פצצות-האטום האמריקאיות בהירושימה ובנגסאקי. אכן, הפעלה סמלית אינה חייבת לשאת אופי כזה דוקא. הדוגמה הזאת היתה יוצאת דופן, כי המדובר היה באמצעי לחימה חדש ובלתי-מוכר, והיה הכרח להדגים בהצגה מבצעית ממשית את כוח-ההרס העצום הטמון בנשק זה. אולם בעתיד ניתן יהיה, כנראה, להשיג אותו אפקט עצמו על-ידי הטלת פצצה בלב ים או בשטח בלתי-מיושב — כשהמטרה תהא רק להפגין את עצם קיום

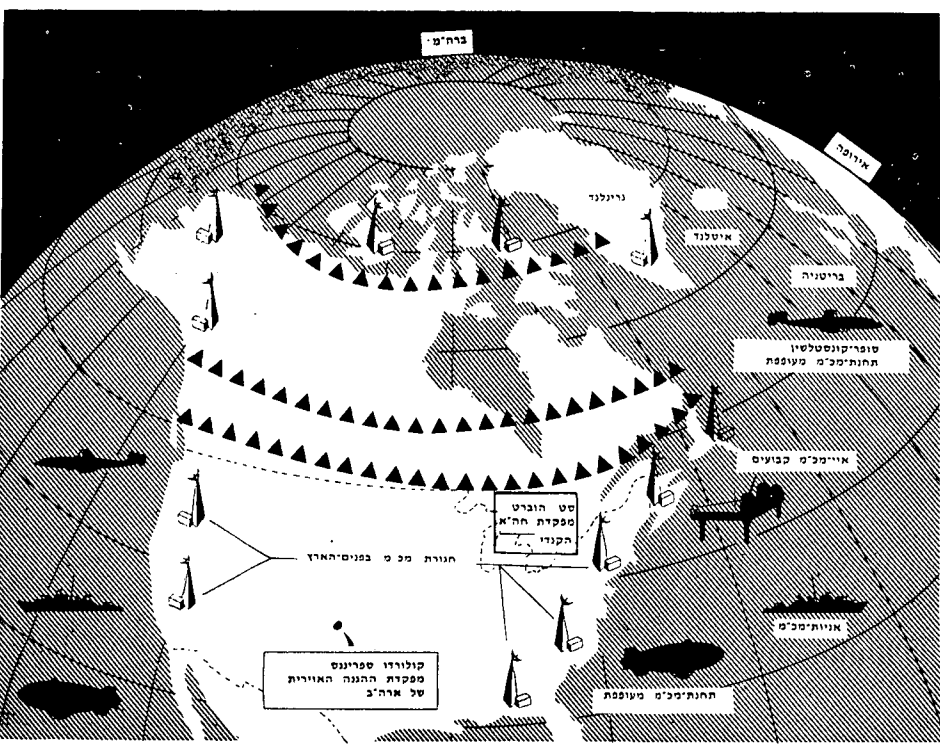
הנשק-הגרעיני ואת היכולת להפעילו ולשגררו במועד הרצוי, תוך הדיוק הדרוש כלפי כל יעד פוטנציאלי.

והאפשרות השלישית — אם כי אולי הסבירה פחות מכל — היא הפעלתו הממשית של הנשק-הגרעיני, כלומר — ניצול העצמה הגרעינית להשמדת מרכזי אוכלוסייה, כלכלה ושלטון של הצד-שכנגד; במלים אחרות — הנחתת מהלומה אשר לא רק תביא לכניעת הצד-שכנגד, או להכרעת כוחותיו המזוינים, אלא תשיג הרבה יותר מכך: הנחתת מכת-מוח על הצד-שכנגד, מכה שבמקרים לא-מעטים תעמיד בספק את עצם המשך קיומו כיחידה מדינית לאומית.

בעוד אפשרויות ההכרעה באמצעות הנשק-הגרעיני במלחמה חד-סיטרית הן כמעט בלתי-מוגבלות, הרי במקרה של מציאות דו-סיטרית של הנשק-הגרעיני מתהפכת הקערה על פיה. הנשק-הגרעיני הופך במקרה זה לחרב-פיפיות, כשכל המאיים בהפעלתו — שוב אינו יכול לפטור עצמו מראית אפשרות שייפגע הוא-עצמו במלחמה זו, וכי האובדן וההרס שיהיו מנת-חלקו עלולים להכחידו, ממש כשם שמאיים הוא להכחיד את הצד-שכנגד.

אנו מגיעים, איפוא, למצב בו נשק "מוחלט" זה, שהוא אמצעי-ההכרעה המובהק במלחמה החד-סיטרית, מבטל את עצמו על-ידי עובדת קיומו הדו-צדדי — והופך אזי להיות נשק-ההרתעה המובהק.

בכל מחלוקת בין מדינות עושה כל צד את חישוב סיכויי הרנח מול אפשרויות ההפסד; כלומר, הוא משווה את מטרות המלחמה, אותן שואף הוא להשיג במקרה הטוב-ביותר, עם

עם התקצרות משכוי-סיחסם של מתקפים-כוח החמושים במס' ענים גרעיניים (מטוסים-מפציצים וטילים-בליסטיים) נאלצת מערי-רכת-ההגנה להרחיק יותר-ויותר מגבולה את הקור-הקדמי של איזור האזהרה המקיף את שטחה, שכן אחרת לא נותרת שהות כלשהי לאזעקת התושבים ולפקודת כוח ננות-לקרב לכוחות המגינים. כח צאה, לא עוד קו של מכשירי מלחמה משוכללים (קרקעיים, מו-שטים — ואף מוטסים-בקביעות) מקיפים עתה על-ידי ההגנה האמ-מספר קוים: בימים, ממורה ריקאית — כי אם מערך של ומערב — ועל שטחי קנדה וגריני-לנד, למול התקפה אפשרית מצפון, דרך האיזור הארקטי.

הנזק הודאי או האפשרי שיכול תגמול גרעיני של הצד שכנגד להנחית עליו. עליכן תיתכן המלחמה הגרעינית הטוטאלית רק בשני מקרים: תוך נסיון להנחית מכת הפתעה מוחצת, שתחסל לחלוטין את כושר התגמול הגרעיני של הצד שכנגד ותיצור, באופן יזום, תנאים של מצב "חד-סטרי", או — כתוצאה משיקוליו של מנהיג מטורף, אשר בתנאים מסוימים יהא, אולי, בידו לקבוע אישית ובלעדית את גורל עמו, ואפשר גם גורל עמים רבים אחרים.

להשגת הרתעה אסטרטגית על-ידי נשק-גרעיני אין די בעצם קיומו של נשק זה. ההרתעה תושג רק כאשר אמנם מצויה בידי כל צד האפשרות לתגמול בודאות כל נסיון-התקפת אויב. כושר-ההרתעה מותנה, איפוא, בהצטרפותם של מספר תנאים. ● התנאי הראשון, והבסיסי, הוא — כאמור — עצם קיומו של הנשק-הגרעיני. אלא שאין די במציאות נשק-גרעיני סתם. בידי כל צד הכרחי שיימצא אותו מלאי פצצות מינימלי, המאפשר השמדת כל המטרות החיוניות שבידי הצד שכנגד. כי כל עוד אין מלאי-הפצצות שבידי אחד הצדדים עונה על כך, עשוי הצד שכנגד לשקול — ולהסתכן במלחמה גרעינית ממנה סופו לצאת אף כשידו על העליונה.

● התנאי השני — וכה מובן מאליו עד שנדמה כי אין צורך להזכירו — הוא מציאותם של אמצעי-שיגור המסוגלים להביא את הפצצות הגרעיניות אל יעדי האויב ביעילות ובמהימנות. ההבדל היסודי ההופך מחסן חומר-נפץ לנשק, טמון בקיומו של מכשיר-שיגור יעיל.

התכונות הנדרשות מאמצעי-שיגור אלה הן:

- טווח העונה על הצרכים המבצעיים של אותו צד.
- דיוק-פגיעה, אשר בלעדיו לא יהא כל ערך לפצצה הגרעינית המונחתת, או שיהא צורך בכיסוי כל מטרה במספר פצצות רב, אשר יבטיח השגת פגיעה במטרה גופה. וכאן קיים, כמובן, יחס-תלות בין הטווח לדיוק, וככל שטוח ההפעלה הוא רב-יותר, כן יהא צורך במכשיר-שיגור יעיל ומדויק יותר.

- מהימנות הפעולה, וכאן הכונה לשתי תכונות שונות. קודם כל — הודאות של השגת איזור-המטרה. ללא חשש לפגיעה על-ידי אמצעי-יירוט של הצד שכנגד (וזהו נקודת-התורפה העיקרית של מטוס-ההפצצה המקובל כאמצעי-שיגור לנשק-גרעיני); ואח"כ — בטחון פעולת הפצצה:

בעצם התפוצצותה והאם תתפוצץ בדיוק בגובה הדרוש. וזאת לזכור. לנוכח אמצעי-היירוט היעילים של היום, וב-עיקר הטילים הנ"מ החדשים, מתבטל-והולך ערכו של המטוס-המפציץ כאמצעי-השיגור לפצצה הגרעינית. הדגש מושם היום כמעט בלעדית על טילים — אשר יירוטם קשה ביותר, ובשלב הנוכחי אין עדיין כל אמצעי המבטיח הגנה מוחלטת מפניהם. הטילים עצמם יכולים להיות משוגרי-קרקע, משוגרי-ספינה (בין אם זו אנית-פני-השטח ובין צוללת, נוסח צוללות ה"פולאריס") ומשוגרי-מטוס — כש-המטוס, במקרה זה, משמש אך ורק כן-שיגור לטיל ואינו חייב להתקרב אל המטרה עד לטוח הנ"מ היעיל של הצד שכנגד.

● התנאי השלישי הוא — סידורי-אבטחה נאותים בפני מהלומת-הפתעה. הסיכוי לחסל את מלאי הפצצות הגרעיניות של היריב, או להשמיד את אמצעי-השיגור שלו, יהוה תמיד פיתוי גדול לנסות ולפתוח במלחמה גרעינית. לא לחינם מושם דגש רב כל-כך במתקנים וסידורים השמים-לא לראש כל נסיון של מכת-הפתעה.

פתרון אחד לכך הוא פיזור הנשק-הגרעיני ומתקני-השיגור. פיזור מעין זה ימנע את הסיכוי של השמדת כל האמצעים והמתקנים במחיר-אחד — ואז ישאר תמיד חלק מן הארסנל-הגרעיני שלא נפגע, והמספיק למכת-התגמול ("Second Strike Capability").

הסדר שני בכושר התגמול — שלא יהיה זה מותנה בפעולתו של מרכז-השלטון המדיני והצבאי; שכן, אסור שייוצר מצב בו ניתוק אמצעי-השיגור, על נשקם, מן המרכז-הפוקד עלול להביא לאי-הפעלת מכת-התגמול.

עם זאת יש הגבלות בפעולה אוטומטית ובלתי-מותנית זו, כאשר היא מתנגשת בשאיפה לתגובה מואטת: אותה האטה המשאירה זמן ושהות לבדיקה ולשיקול נוסף והיכולה למנוע מלחמה ושואה גרעינית — כתוצאה מהפרעה במכשירים האלקטרוניים, או כתגובה אוטומטית על טיל שנשתחרר בשגגה אצל הצד שכנגד.

ופתרון שלישי — שאינו, בעצם, אלא הגשמה-למעשה של שני הסידורים דלעיל — כלול בהכנת מתקני-שיגור תת-קרקעיים, או על-קרקעיים מוגנים ובלתי-מותנים בעולם החיצוני; בקיום מערך-מטוסים הנמצא בכוננות נאותה (ושאולי אף נמצא, בחלקו, בקביעות באויר) לפעול לפני שתיתכן פגיעתו על-ידי מכה אויבת; ובקיום מתקני-שיגור בים (בצוללת), אשר כמעט ואין סיכוי להבטיח-מראש את השמדתם.

כל עוד לא הבטיח לעצמו אחד הצדדים את קיומם של כל שלושת הסדרי-יסוד אלה — לא הבטיח את כושר-התגמול הגרעיני שלו; ולמעשה, לא השיג את אפקט-ההרתעה.

עד כאן — התנאים המגבילים. מאידך גיסא, אם מולאו תנאים אלה — הרי לצורך התמודדות גרעינית, לצורך ההרתעה בנשק זה, בטלים יחסית-הכוחות המקובלים ושוב לא קיימת עוד בעית "גדול", ו"קטן" ביחסי העמים, לפחות לא במובן שהיה מקובל עד כה.

המדינה הקטנה ביותר, בשטח ובאוכלוסין, תוכל לעמוד על שלה ולהרתיע מעצמת-ענק מנסיון להכריעה, אם ברשותה הנשק-הגרעיני הדרוש (ולפי התנאים שמנינו לעיל). ברגע שהתגמול יהיה ודאי, וכושר גרימת ההרס והנזק שבידי אותה מדינה קטנה הוא גדול, שוב אין טעם לנסות ולהתמודד. והנה, דוקא נשק קטלני זה הופך להיות הנשק ה"זול" ביותר, כאשר המדובר הוא בהרתעה. דוקא למדינה הקטנה קל הרבה יותר, וזול-יחסית, לטפח בית-נשק גרעיני שיענה על צרכיה, מאשר להתמיד במירוץ-חימוש מקובל, המחייב בהתמדה נשק רב יותר, מסוג חדיש יותר, יקר יותר ומשוכלל ומורכב יותר ויותר.

הניתוח דלעיל מוליך, לכאורה, אל המסקנה, שהרחבתו של ה"מועדון" הגרעיני, והפיכת הנשק-הגרעיני לנחלת הכלל,

הם-ה אשר יביאו את הגאולה לאנושות ויחסלו אימת המלחמה מן העולם. אך אין הדברים כה פשוטים.

גם אם נניח כי נוצר קפאון בשטח ההתמודדות הגרעינית, וכל צד השיג את האמצעים המאפשרים לו הרתעה מוחלטת כלפי הצד השני (ועל כך עוד נדון בהמשך הדברים) — עדיין רב המרחק מכאן ועד השלום הנכסף. הנשק-הגרעיני, בה-במידה שהנו מהוה נשק להרתעה מפני תוקפנות, מהוה הוא גם (ואולי — אף יותר-מכן) נשק הרתעה מפני התגוננות. לכאורה — פרדוקס; אך אין הדברים כן.

חולשתו של הנשק-הגרעיני — בעצמתו הרבה. בתנאים של כושר-התמודדות גרעיני דו-סטרי אין הנשק-הגרעיני מהוה נשק-הכרעה, אלא אך ורק נשק „איבוד-לדעת“ הדדי מעין „עמודי עזה“, המאפשרים לכל צד להחליט „להמית נפשו עם פלשתים“. מכאן, שהחלטה על הפעלת נשק זה תוכל להיות רק החלטה יאוש, כאשר אין כל מוצא וברירה אחרים.

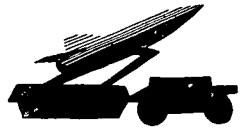
במציאות תעמוד תמיד — ובכל חריפותה — השאלה: כיצד ייגרם הנזק הקטן-יותר; האם עלידי כניעה ללחץ האויב ולדרישותיו — או עלידי הפעלת נשק-ההרתעה הגרעיני. כמעט ללא יוצא-מין-הכלל יש לצפות לכך שההחלטה שתפול תהא במישור של ויתורים.

והגדיר את הדברים פרופ' מרטין בובר לפני זמן קצר, בפניתו אל מנהיגי המדינות, כאשר טען כי לפי כללי משחק המלחמה עד היום היה צד יוון ומנסה את מזלו כאשר ה„סיכוי“ לזכייה רבתי היה גדול ככל-האפשר ואילו ה„סיכון“ בו העמיד את עצמו היה קטן-יחסית. והנה, כדבריו, במלחמה הגרעינית, „הופך הסיכון למוחלט והסיכוי — לאפס“.

ונקודה נוספת — ככל שיוגבלו יעדי התוקפן ומטרותיו ויצומצמו לעצמים שאינם חיוניים, כן יגדלו סיכויו לזכות בשלל, תוך הסתכנות מוערית בהפעלת תגמול גרעיני נגדו. וכאן נפרשת היריעה הרחבה של צורותיה האפשריות השונות של המלחמה „הקרה“ ואיומים בתחום הפעלת הנשק המקובל — כשגם אלה וגם אלה אינם „כדאיים“ שיפעילו נגדם נשק-תגמול גרעיני. וכך, קמעה קמעה, עלידי איום בתוקפנות מוגבלת ומקוטעת, ניתן יהיה להשיג השגים גם בעידן הגרעין; יתר על כן, יתכן שאפשרות זו תהא סבירה — ואף זולה לאי-ערוך ממלחמות העבר.

אולם השלום הנכסף רחוק גם מפאת נימוקים אחרים — נימוקים הרואים דוקא את אפשרות הפעלתו של נשק זה במלחמה.

הגורם הראשון, ואולי המסוכן ביותר לפי נימוקים אלה, הוא האפשרות (על כל פנים — החשש) של מלחמה „בלתי-רציונאלית“ העלולה לפרוץ כתוצאה ממעשה טירוף, או אף בשל סתם שיקול מוטעה של מנהיג זה או אחר,

אשר בצעד בלתי-אחראי אחד יצליח להביא לפיצוץ של „חבית חומר-הנפץ“. ולפיכך, כל עוד קיים נשק זה, כל עוד קיימים מלאי הפצצות והסידורים להפעלתם — לא יתכן בטחון מפני התלקחות כזו.

והגורם השני — הנשק-הגרעיני איננו נשק אבסולוטי. יש יסוד להניח, כי גם במכלול-מרכיביו של נשק זה ושל אמצעי-סיכולו (המטען הגרעיני, אמצעי-השיגור, אמצעי-הגילוי ואמצעי-היירוט) יש מקום לפיתוח ולמירוץ. עיקרו של המירוץ לא יהיה בתחום הנשק עצמו, אלא בתחום אמצעי-השיגור, מזה, וסידורי ההתגוננות, מזה.

קיים בלי ספק מקום לפיתוח הנשק-הגרעיני עצמו ולשכלולו — חיפוש אחרי פצצות רבות-עצמה יותר, או פצצות „נקיות“ יותר וכד'. אך לצורך ההרתעה — מדינה שיש לה מלאי מספיק של פצצות גרעיניות (ולו גם מהסוג ה„מלוכלך“ והמיושן ביותר) יכולה להסתפק במלאי זה, כל עוד הוא מסוגל להכריע את היריב.

עם זאת, אין לצפות למצב של איזון. כל צד, בדרך-הטבע, חותר ויחותר להיחלץ מן הקפאון. אותו יוצרת ההרתעה הגרעינית ההדדית. המוצא מן הקפאון יהיה באחד משני תחומים. התחום הראשון — מציאת אמצעי התגוננות, אשר יתנו הגנה מפני הנשק-הגרעיני של הצד-שכנגד; והתחום השני — פיתוח אמצעים אשר יוכלו להבטיח השמדה מוחלטת של כושר-התגמול של היריב.

המירוץ בתחום ההתגוננות מתרכז ב-3 שטחים, כשהמגמה היא להשיג בטחון ל-3 יעדים חיוניים שבכל-אחד מהם.

הראשון — ואולי החשוב בכולם — הוא מתן בטחון למלאי הנשק-הגרעיני ולמתקני-השיגור מפני מכת-השמדה מוחצת של היריב. תחילה — כאשר אמצעי-השיגור האסטרטגי היחיד-שבנמצא היה המטוס — הושגה מטרה זו בדרך הפרימיטיבית של החזקת-קבע של מטוסים טעוני פצצות-גרעין באויר. פתרון אחר, שרק בימים אלה נראה שעומד הוא להתממש, הוא ביטול זיקת המטוס לשדות-התעופה הפגיעים. מטוסי ה„נא“ (המראה/נחיתה אנכית — VTOL) יאפשרו פיזור מירבי של המטוסים נושאי הפצצות — פיזור בהקף כזה, ששוב לא יהיה סיכוי מתקבל-על-הדעת להפתיע ולהשמיד את כולם במהלומה אחת. פיתוחם של הטיילי-הבליסטיים ארוכי-הטווח החליף את המטוס כאמצעי-השיגור העיקרי לנשק-הגרעיני — ופתח אפשרויות חדשות להגנת מתקני-השיגור. הפתרונות מתבססים על פיזור מתקני-השיגור, בין אם ביבשה ובין בים; על מתקנים תת-קרקעיים מובטחים; ועל תנועה מתמדת, נוסח ה„Minuteman“ ביבשה, וה„Polaris“ בצוללות הגרעיניות בים.

השטח השני — בו קיים פיתוח מתמיד — הוא שכלולם של אמצעי-המגן כנגד כלי-השיגור האפשריים של האויב. מתקני-הרתעה משוכללים, הצמודים למערכת טילים נגד-מטוסית — וביחוד נגד-טילית — נמצאים בפיתוח מתמיד. הבעיה החמורה שנוצרה עם פיתוח הנשק-הגרעיני היא בהכרח להשיג יירוט מוחלט, במאה אחוז, של פצצות האויב. כל השג הנופל ממטרה זו — שוב אינו יכול לענות על הצורך. על אף ההשגים הרבים שהושגו בשטח זה בשנים האחרונות, דומה שעוד רחוקה הדרך להשגת ההגנה המוחלטת מפני נסיון-התקפת אויב.

והשטח השלישי הוא בכיוון לביטול נזקי הנשק-הגרעיני או לצמצומם. כידוע, מתבטאת פעולת נשק-גרעיני בנזקי חום, בפעולת הרס ובקרינה רדיו-אקטיבית. שני התחומים הראשונים — אין בהם כל דבר מיוחד פרט להבדל הכמותי הרב שבין פצצה כזו לבין נזקי פצצה מקובלת. ייחודו של הנשק החדש הוא בתחום השלישי — בהשפעתה הקטלנית של הקרינה הרדיו-אקטיבית; כי זו, ורק זו, טומנת בחובה את השינוי המהפכני של יכולת השמדת מדינה שלמה על חלק-הארי של אוכלוסיתה ועל עריה, תעשיתה וכל מתקניה החיוניים.

מציאות הגנה יעילה למין האנושי מפני נזקי קרינה זו (בין אם תושג על-ידי פינוי מוקדם מאורגן ויעיל של אוכלוסית המרכזים העירוניים, בין על-ידי מקלטים יעילים ובין על-ידי תכשירים רפואיים, אשר יבטלו את השפעת הקרינה על גוף האדם) — תביא לביטולו המוחלט של ייחוד הנשק-הגרעיני ו"מהפכניותו". ואז — כאשר שוב לא תעמוד על הפרק אפשרות השמדת מדינות ועמים — ישוב העולם לימים ה"טובים" שמלפני "הירושימה".

אנו רואים, איפוא, שאם היום נחשב הנשק-הגרעיני ל"אבסור לטי" ו"סופי" — יש מקום לפקפק ב"סופיות" וב"אבסולו"

טיות" זו; וכעובדה, מנסה כל אחד מן הצדדים לחפש ולפתח בכל אחד מן התחומים השונים דרכים ואמצעים חדשים, על-מנת להשיג את אותם יתרון ועדיפות שיאפשרו לו להיחלץ מן הקפאון שנוצר. אם אמרנו קודם לכן שטיב בעית יחסיה-הכוחות בתקופת הנשק-הגרעיני ביטל את משמעות מושגי "גדול" ו"קטן" בהערכות הדדיות בין מדינות, הרי דבר זה יוסיף להיות נכון רק עד אותו מועד, בו יצליחו הצדדים למצוא פתרון למצב זה של איזון-הודדי הקיים. או-אז ייוצר מצב שמדינה, שהצליחה להשיג כושר-הרתעה מוחלט כנגד יריביה על-ידי מלאי-פצצות ומתקני-שיגור מהימנים שבידה, תימצא ב"יום חסרת אונים ונטולת כל הגנה. אם בתחום הנשק המקובל מושפעת בעית האיזון במירוץ-החימוש ממכלול שלם של גורמים משפיעים (סוגי החימוש, כמויותיו, כושר-תפעול, רוח-לחימה, תוקף נפשי וכו') הרי בתחום הנשק הגרעיני החתך הוא תמיד ברור ופסקני; והאלמנט האנושי כמעט וניטל ממנו לחלוטין. בתנאים אלה של מירוץ-הפיתוח-המתחוקר מקבל שוב גודלה של מדינה (על הפוטנציאל המדעי-תעשייתי שלה) את מלוא-משמעותו; ואין כל פלא, שאחת-אחת נושרות המדינות השונות ממסלול ההתמודדות — ורק ה"ענקים" הם המסוגלים להמשיך במירוץ.

המשמעויות בתחום המדיני-אסטרטגי שיש להפיק מניתוח זה, הן רבות ושונות. אך כאן, שוב, אין אפשרות לעסוק בהכללות. היישום המעשי בשטח פיתוח נשק-גרעיני והפעלתו למטרה מתקפתית, הרתעתית או הגנתית מותנה במטרת המדיניות המיוחדת של כל מדינה ומדינה, במצבה הגיאופוליטי — ואולי, במידה רבה, אף במשטר הפנימי הקיים בתוכה.

סגרנו, איפוא, את המעגל — ואנו חוזרים אל נקודת-המוצא. מאמרו של פרופ' קיסניגר, אשר שימש רקע לכל הניתוח דלעיל, נמצא בתחום אותו נסיון ליישום מעשי של המשמעויות הכלליות לאור מגמותיה המדיניות ובעיותיה האסטרטגיות של ארה"ב. אפשר, בלי ספק, להתוכח עם דיעותיו של הפרופסור — כשם שאפשר לקבלן — בכל הנוגע למדיניות ארצו-הוא; אולם, יהא זה מסוכן מאוד להסיק מסקנות מן היישום המעשי שנוסח לגבי מדינה אחת (לא כל-שכן — מעצמה עולמית) למדינה אחרת, אותה מציינת כודאי בעיות שונות, ואולי אף מנוגדות.